

อนุศาสนีปาฏิหาริย์: แนวทางการใช้ในการดำเนินชีวิตยุคดิจิทัล Buddha's Teaching Miracle: Approach in Digital Era Lifestyle

¹ศศิภา แก้วหนู ²สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง และ ³มัน เสือสูงเนิน

¹Sasipa Kaewnoo, ²Siriwat Srikrueadong and ³Man Suesungnoen

^{1,2,3}คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author's Email: sasipakaewnoo@gmail.com

Received: March 10, 2023; Revised: April 14, 2023; Accepted: April 25, 2023

บทคัดย่อ

อนุศาสนีปาฏิหาริย์ คือ การสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ว่า ควรประพฤติปฏิบัติตลอดจนการปฏิบัติได้ผล คุณสมบัติของอนุศาสนีปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไป ปฏิบัติได้ผลสมจริง ผลสำเร็จเกิดจากการใช้รูปแบบการสอน ได้แก่ 1) เผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม) 1) เผยแผ่ด้วยการทำสิ่งที่ดีและทำยากให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม) 3) เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู (หลักปฏิเวธธรรม) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มี 2 วิธีด้วยกัน คือ 1) การสอนด้วยคำพูด สั้นๆ แต่ประทับใจหรือกินใจ 2. การสอนด้วยการไม่พูด แต่ให้ลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จนเกิดความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการนำหลักการสอนด้วยอนุศาสนีปาฏิหาริย์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตจะสอดคล้องกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลเนื่องด้วยประชาชนสามารถรับฟังคำสอนด้วยการอ่าน การฟัง ทั้งในรูปแบบของการพบหน้า หรือทางออนไลน์ หรือ การลงมือนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต การใช้จิตสมาธิในการมุ่งมั่นทำงาน หรือ การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการทำให้ตนเองคลายทุกข์

คำสำคัญ: อนุศาสนีปาฏิหาริย์; การใช้ชีวิตยุคดิจิทัล; พุทธธรรม

Abstract

Buddha's teaching miracle is a miraculous teaching that should behave and practice with results The qualities of Buddha's teaching miracle are true teachings. Teach to see the truth and put it into practice with realistic results. Successful results from the use of teaching methods are: (Principles of Dharma) 2) Spread by doing good things and doing things that are difficult for them to see. (Practice Dharma) 3) Spread by being happy for him to see. There are 2 methods of teaching miracles: 1. Teaching with short words but impressive or touching. 2. Teaching without speaking. but to do any action until self-knowledge The application of Buddha's teaching miracle , teaching principles to life will be consistent with living in the digital age as people can listen to teachings by reading, listening, both in the form of face to face. or online, or taking

action to apply the principles of Buddhism to life Using the mind to concentrate on working or using the Four Noble Truths to relieve oneself from suffering.

Keywords: Buddha's teaching miracle; Digital Lifestyle; Buddhism Lecture

บทนำ

วิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมืองไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษา จริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิงสับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอา รัดเอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้ เพราะคนไทยมองไม่เห็นความสำคัญของศาสนา คนไทยในปัจจุบันเจริญทางวัตถุ มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม (ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, 2552) ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และปัจจุบันพระพุทธรูปศาสนากำลังเผชิญกับการทำลายสำคัญจาก กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นยุคที่เทคโนโลยีได้เชื่อมโยงให้โลกสามารถเชื่อมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ มนุษยชาติสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างรวดเร็วสำหรับพระพุทธรูปศาสนานั้น (พระครูโกวิทสุตาภรณ์, 2565) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบทั้ง ด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธรูปศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวก เช่น การเผยแผ่ พระพุทธรูปศาสนาได้อย่างรวดเร็วกว้างขวางทั่วโลก ผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรมคำสอนผ่านทาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่ทุกเวลา การเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นการเปิดเผยพระสัทธรรมให้ปรากฏแก่ชาวโลก เป็นการชี้แนะแนวทางปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้น เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมในพระพุทธรูปศาสนา เป็นการรักษาและสืบต่ออายุพระพุทธรูปศาสนา (พระครูโกวิทสุตาภรณ์, 2565)

จากการที่ได้ศึกษานั้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา และการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ได้เห็นภาพรวมของปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัลได้ชัดเจน

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้เทศนาเกี่ยวกับการเรียนรู้ การพิจารณาเหตุผล การพิจารณาถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยหลักพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) โดยทรงเทศนาว่า ปาฏิหาริย์ที่ทรงทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งด้วยพระองค์เองมีอยู่ 3 อย่าง คือ 1. อิทธิปาฏิหาริย์ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ 2. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดักใจทายใจได้เป็นอัศจรรย์ 3. อนุสาสนีปาฏิหาริย์สั่งสอนมีเหตุผลดีเป็นอัศจรรย์ ครั้นแล้วทรงแสดงถึงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือการสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ว่า ควรประพฤติปฏิบัติตลอดจนการปฏิบัติได้ผล คุณสมบัติของอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริงหากต้องใช้อิทธิปาฏิหาริย์ หรือ อาเทศนาปาฏิหาริย์บ้างในเมื่อมีเหตุอันควร ก็ ใช้เพียงเพื่อเป็นเครื่องประกอบเบื้องต้น เพื่อนำเข้าสู่อนุสาสนีปาฏิหาริย์ มีอนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นเป้าหมาย และจบลงด้วยอริยสัจ 4 (พุทธทาสภิกขุ, 2521)

พุทธลีลาเกี่ยวกับการใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ฟังและผู้ปฏิบัติหลุดพ้น จากอวิชชาเป็นสำคัญ และพระผู้มีพระภาคเจ้าเองก็ทรงใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์แก่พุทธบริษัท ของพระองค์เช่น แก่พระภิกษุ เพราะพระองค์ทรงมีความเข้าใจถึงอภัยของของผู้ฟัง ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริงคือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตาม พร้อมทั้งได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามกำลังของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ทรงพิจารณาเห็นความเจริญมั่นคงของ ภิกษุบริษัทว่าการแสดงธรรมจะต้องใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์ประเภทไหนให้เหมาะสมเมื่อพิจารณาด้วยพระปรีชาญาณหยั่งรู้ตามเป็นจริงจึงทรงวางหลักระเบียบกฏวินัยขึ้นเพื่อปกครองหมู่สงฆ์เบื้องต้นนั้นทรงบัญญัติอาบัติปาราชิก เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์ตามหลักพระสัพพัญญู การใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์ครั้งแรกคือ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทรงใช้กับนักบวช ใจความสำคัญในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร คือ 1) ทรงชี้ทางที่ผิด อันได้แก่กามสุขัลลิกานุโยค การประกอบตนให้ชุ่มอยู่ด้วยกาม และอัตตกิลมณานุโยค การทรมานตนให้ลำบาก ว่าเป็นส่วนสุดที่ บรรพชิตไม่ควรดำเนิน แล้วทรงแสดงมัชฌิมาปฏิปทา คือข้อปฏิบัติสายกลาง ได้แก่ มรรคมิองค์ 8 ว่าพระองค์ตรัสรู้แล้ว เป็นไปเพื่อพระนิพพาน 2) ทรงแสดงอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้ทุกข์ เกิด ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์โดยละเอียด 3) ทรงแสดงว่าทรงรู้ตัวอริยสัจ 4 ทรงรู้หน้าที่อันควรทำในอริยสัจทั้งสี่ และทรงรู้ว่าได้ทรงทำหน้าที่เสร็จแล้ว จึงทรงแนพระหฤทัย ว่า ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว อันแสดงว่าทรงปฏิบัติจนได้ผลด้วยพระองค์เองเมื่อ จบพระธรรมเทศนา โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม

หลักอุทสาสนีปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า

หลักอุทสาสนีปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า การใช้หลักอุทสาสนีปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าสามารถสรุปโดยสังเขป ได้แก่ 1) รู้วิธีการเข้าหาผู้นำทางศาสนา 2) รู้วิธีการปฏิบัติหลักคำสอนและหลักความเชื่อบางประการของลัทธิศาสนาเดิม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติทางสังคมชนชั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมานาน 3) รู้วิธีการปฏิรูปพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่างๆ 4) รู้วิธีการเสนอหลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา 5) รู้วิธีการปฏิบัติเชิงรุก หรือเยี่ยมเยียนตามบ้าน เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ตลอด การเผยแผ่ธรรมะ 6) รู้วิธีการบริการชุมชน 7) รู้วิธีการใช้ปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นวิธีการเผยแผ่ที่ใช้ความสามารถพิเศษเข้ามาช่วยโดย มีจุดประสงค์เพื่อปราบปรามคนที่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่ยอมรับนับถือหรือยาก ลองดีให้สิ้น 8) รู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น 9) รู้วิธีการเผยแผ่ด้วยบุคคลิกภาพ 10) รู้วิธีการสนทนา การบรรยาย และตอบปัญหา (พระครูโกวิทสุตาภรณ์, 2565)

1. องค์ประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ตามหลักอุทสาสนีปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักการและวิธีการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อสารหลักการสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธศาสนากำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีเนื้อหา เรื่องที่จะสอน มีตัวผู้รับหรือผู้ฟัง และวิธีการสอนอย่างครบถ้วน เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่พร้อมไปด้วยคุณสมบัติของนัก

เผยแผ่ และพุทธวิธีในการสอนอย่างครบถ้วน จึงได้รับการยกย่องว่า เป็นศาสดาของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2562) สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ 1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น หมายความว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้นๆ สิ่งที่ยังไม่รู้แล้ว แต่เห็นว่าไม่ จำเป็นสำหรับผู้ฟัง หรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น 2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมี เหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง 3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดง ธรรมมีคุณเป็น มหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ผลสำเร็จ ของการใช้อุสาสนีปาฏิหาริย์เพื่อการเผยแผ่ ได้แก่ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการ เริ่มต้นที่เหมาะสมแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อ เตรียมผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังการสอนของพระองค์ก่อน เสมอ การสอนที่ดีจะต้องมีการเริ่มต้นที่ดีด้วยเพราะการ เริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก

2. การบูรณาการการใช้อุสาสนีปาฏิหาริย์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในโลกปัจจุบัน การบูรณาการอุสาสนีปาฏิหาริย์กับหลักการวิทยาศาสตร์โลกปัจจุบัน การบูรณาการ อุสาสนีปาฏิหาริย์กับหลักการวิทยาศาสตร์ศาสนานั้นเมื่อครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตใจ จึงควรมีรากฐานอยู่ บนสามัญสำนึกทางศาสนาที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ต่อสิ่งทั้งปวง คือ ทั้งธรรมชาติและจิตใจอย่างเป็นหน่วยรวมที่ มีความหมาย พระพุทธศาสนาตอบข้อกำหนดนี้ได้ ถ้าจะมีศาสนาใดที่รับมือได้กับความต้องการทางวิทยาศาสตร์ สมัยใหม่ปัจจุบัน ศาสนานั้นก็ควรเป็นพระพุทธศาสนา การศึกษาค้นคว้านักวิทยาศาสตร์อาจใช้ภาษาธรรมดาเขียน กฎหรือ หลักการทางวิทยาศาสตร์ออกมา บางครั้งนักวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องสรุปผลด้วยคณิตศาสตร์ และทำการ ทดลองหลายๆ คน เพื่อหาเหตุผล

อิทธิปาฏิหาริย์

อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นอภิญญา คือความรู้ความสามารถพิเศษ มีชื่อเฉพาะว่า อิทธิวิธี หรือ อิทธิวิชา แต่ เป็นโลกียอภิญญา คืออภิญญาระดับโลกีย์ ซึ่งพัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่ในโลก เป็นวิสัยของปุถุชน ยังอยู่ในอำนาจของ กิเลส อิทธิปาฏิหาริย์นี้ พระพุทธเจ้าทรงจัดเป็นปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง ใน 3 อย่าง คือ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การแสดงฤทธิ์ต่างๆ

อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การทลายใจคนอื่นได้

อุสาสนีปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง

อิทธิปาฏิหาริย์ ไม่ใช่ธรรมที่เป็นแก่นสาร ในสมัยพุทธกาล เคยมีบุตรคฤหบดีผู้หนึ่ง ทูลขอให้ พระพุทธเจ้าแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เขากราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อนาลันทานี้ เจริญรุ่งเรือง มีประชาชนมาก มีผู้คนกระจายอยู่ทั่วต่างเลื่อมใส นักในองค์พระผู้มีพระภาคจึงขออัญเชิญพระผู้มีพระภาคเจ้าได้โปรดทรงรับสั่งพระภิกษุไว้สักรูปหนึ่งที่จะกระทำ

อิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมเหนือมนุษย์ โดยการกระทำเช่นนี้ ชาวเมืองนาลันทานี้ก็จักเลื่อมใสยิ่งนักในพระผู้มีพระภาคเจ้าสุดที่จะประมาณ”

พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบบุตรครุฑบดีผู้นั้นว่า

“นี่แน่ะเกวัญ เราได้แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า มาเกิด ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมเหนือมนุษย์ แก่คนนุ่งขาวขาวคฤหัสถ์ทั้งหลาย”

พระองค์ได้ตรัสแสดงเหตุผลต่อไปว่า ในบรรดาปาฏิหาริย์ 3 อย่างนั้น ไม่โปรด อิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์ เพราะทรงเห็นโทษว่า คนที่เชื่อก็เห็นจริงตามไป ส่วนคนที่ไม่เชื่อ ได้ฟังแล้วก็หาข้อขัดแย้งคัดค้านเอาได้ว่า ภิกษุที่ทำปาฏิหาริย์นั้นทำให้คนมัวหม่มเถียงทะเลาะกัน และได้ทรงชี้แจงความหมายและคุณค่าของอนุสาสนีปาฏิหาริย์ให้เห็นว่าเอามาใช้ปฏิบัติเป็นประโยชน์ประจักษ์ได้ภายในตนเองจนบรรลุถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น ยังได้ทรงยกตัวอย่างภิกษุรูปหนึ่งมีฤทธิ์มาก อยากรู้ความจริงเกี่ยวกับจุดดับสันของโลกวัตถุธาดูจึงเหาะเที่ยวไปในสวรรค์ชั้นต้นไปแสวงหาคำตอบจนถึงพระพรหมก็หาคำเฉลยที่ถูกต้องไม่ได้ ในที่สุดต้องเหาะกลับลงมาแล้วเดินดินไปพูลถามพระองค์เพื่อความรู้จักโลกตามความเป็นจริงแสดงถึงความที่อิทธิปาฏิหาริย์มีขอบเขตจำกัดอับจนและมีใช้แก่นธรรม

ในเมื่ออิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่สาระสำคัญของพระพุทธศาสนา ไม่เกี่ยวกับจุดหมายของพระพุทธศาสนา ไม่ช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลส การไปฝึกฝนในเรื่องเช่นนี้ย่อมเป็นการพร่ำเวลาและแรงงานที่ควรใช้สำหรับการปฏิบัติธรรมให้หมดไปในทางที่ผิด และคนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มักมุ่งเพื่อไปขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจดลบันดาลให้เกิดโชคลาภ เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยาท และวิริยาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล การมัวหวังผลจากการอ่อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจดลบันดาลอาจทำให้กลายเป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชากลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่รีบเร่งลงมือทำสิ่งที่ควรจะทำ ไม่เร่งวันสิ่งที่ควรเร่งวัน ขัดกับหลักความไม่ประมาท (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2560)

สำหรับองค์พระพุทธเจ้าเอง ปรากฏชัดจากพุทธดำรัสที่อ้างแล้วข้างต้นว่า ทรงรังเกียจไม่ทรงโปรดทั้งอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ แต่ทรงสนับสนุนอนุสาสนีปาฏิหาริย์ สรุปได้ว่า ใช้อิทธิปาฏิหาริย์ประกอบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ แต่เป็นการใช้ประกอบในขอบเขตจำกัดอย่างยิ่ง สรุปเหตุผลข้อใหญ่ ที่แสดงถึงขอบเขตจำกัดหรือจุดติดตันของอิทธิปาฏิหาริย์ มี 2 ประการ คือ

1. ทางปัญญา อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น ไม่อาจทำให้เกิดปัญญาหยั่งรู้สัจธรรม เข้าใจสภาวะธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริงได้ ดังตัวอย่าง เรื่องพระภิกษุผู้มีฤทธิ์ที่เหาะไปหาคำตอบเกี่ยวกับสัจธรรมทั่วจักรวาล จนถึงพระพรหม ผู้ถือตนว่าเป็นผู้สร้างผู้บันดาลโลก ก็ไม่สำเร็จ

2. ทางจิต อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น ไม่อาจกำจัดกิเลส หรือดับความทุกข์ได้จริง จิตใจมีความชุ่มมัวกลัดกลุ้ม เร่าร้อน ถูกโลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ ก็ไม่สามารถแก้ไขให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้ แม้จะใช้มานสมาบัติ

ข่มระงับไว้ ก็ทำได้เพียงชั่วคราว กลับออกมาสู่การเผชิญโลกและชีวิตตามปกติเมื่อใด ก็เลสและความทุกข์ก็หวนคืนมารังควานได้อีก ยิ่งกว่านั้น อิทธิปาฏิหาริย์อาจกลายเป็นเครื่องมือรับใช้กิเลสไปได้ ดังเรื่องพระเทวทัตเป็นตัวอย่างสอดคล้องกับการศึกษาของทิพาภาณูจน์ ประภารัตน์ (2558) ที่ระบุว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยเหตุผล โดยพระองค์มีความประสงค์ให้พระสาวกประสบความสำเร็จในเป้าหมายสูงสุดของชีวิตด้วยความมีสติสัมปชัญญะในอิริยาบถต่างๆ ให้ใช้เสนาสนะที่สะดวกสบายต่อการปฏิบัติและไม่ประมาท พึงระลึกถึงแต่เรื่องที่เป็นกุศลธรรมให้พิจารณาเห็นไตรลักษณ์ให้บำเพ็ญมหาสติปัฏฐาน 4 ตามความเหมาะสม และจากศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาของพระพุทธเจ้า (สิริวรรณ มิตต์สัจย์สิริกุล, 2565) พบว่า หลักการและวิธีการเผยแผ่ที่เป็นสากล มีสาระที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านทฤษฎีที่เป็นเหตุผลและเป็นสากล รวมทั้งมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เพื่อความสงบสุขและความเจริญของตนเองและสังคม การบูรณาการใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าพบว่ามีความสอดคล้องกันโดย วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมี เหตุผล มีความเป็นระเบียบ และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ส่วนพระพุทธศาสนาสอนว่าอย่าเชื่อเพียงเพราะเสียงเล่าลือ เพราะอ้างตำราหรือ เพราะอนุমান ให้เชื่อเพราะได้คิดทบทวนตามแนวเหตุผล

องค์ความรู้ใหม่

อนุสาสนีปาฏิหาริย์ในคำสอนของพระพุทธเจ้าคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของการใช้เหตุผล การใช้สติสัมปชัญญะพิจารณาคำสอนและหลักธรรมของพระพุทธเจ้า โดยไม่ใช้ความเชื่อจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือข้อมูลที่เขาเล่าว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์คือการเชื่อหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาด้วยการพิจารณาด้วยหลักเหตุผล ทรงเน้นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการสอน พระองค์ทรงสอนโดยใช้เหตุผล ทรงมีหลักการในการปรับการสอนให้เหมาะสมกับบุคคลด้วยวิธีการสนทนาบ้าง บรรยายบ้าง ถามตอบบ้าง ตอบปัญหาบ้าง ด้วยกฎระเบียบวินัยบ้าง เช่น 1) วิธีการสอนแบบรูปธรรมไปหานามธรรม สอนโดยเริ่มต้นด้วยการหยิบยกหัวข้อธรรม คือ หลักอริยสัจ ๔ ขึ้นมาแสดงลำดับ ชี้ให้เห็นถึงความทุกข์ ชี้ให้เห็นถึงเหตุที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ชี้ให้เห็นถึงความดับทุกข์ ชี้ให้เห็นถึงข้อปฏิบัติอันจะนำพาผู้ฟังนำไปปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ 2) วิธีการสอนแบบไปตามลำดับ โดยใช้หลักอนุพุทธพิภพาทรงสอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป 3) สอนแบบมุ่งเป้าให้ผู้เรียนได้รู้ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น โดยการใช้สื่อ คือ “ใบไม้” ในกำมือหนึ่ง ทรงสอนเท่าที่จำเป็น พอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ เท่าที่จำเป็นจะต้องรู้ 4) สอนแบบการพูดให้เหมาะสมกับกาลเวลา มีอยู่ 6 ขั้นตอน พระพุทธเจ้ารู้ว่าจากที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนั้น พระพุทธเจ้า ทรงรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น 5) สอนแบบคำนึงถึงจิตความแตกต่างของแต่ละบุคคล ได้แก่ ราคจริต, โทสจริต, โมหจริต, ศรัทธาจริต, พุทธิจริต, และวิตกจริต 6) สอนแบบคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน ทรงกำหนดดูสภาพจิตใจของผู้เรียนว่ามีกำลังอินทรีย์มากน้อยแค่ไหน 7) สอนแบบให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะช่วยให้เกิด

ความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำและได้ผลจริง 8) สอนแบบ สากัจฉา หรือ สนทนาทรงใช้การสนทนาปราศรัยกับพุทธบริษัททั้ง 4 9) สอนแบบบรรยาย บรรยายธรรมะให้กับพุทธบริษัทผู้ฟังจำนวนมากได้เรียนรู้เนื้อหาสาระหรือข้อมูลความรู้ได้ในเวลาเดียวกัน 10) สอนแบบตอบปัญหา ก่อนจะตอบปัญหาพระพุทธร่องค์จะย้อนถามก่อน แล้วจึงตอบปัญหา ทรงตอบปัญหาแบบแยกตอบ ทรงดตอบปัญหา 11) สอนแบบวางกฎข้อบังคับ เป็นวิธีการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้กับภิกษุ, ภิกษุณี, สามเณร, สามเณรี, เพื่อมิให้ประพฤตินอกกรรมนอกวินัย และเพื่อป้องกันความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะก่อให้เกิดแก่หมู่คณะ โดยการจัดวางระเบียบข้อวัตรปฏิบัติไว้ด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ 12) สอนแบบเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ช่วยให้เรื่องที่ค่อนข้างยาก ลึกซึ้ง เข้าใจได้ยาก มีความกระชับชัดเจนและเข้าใจง่าย 13) สอนแบบการทำให้เป็นตัวอย่าง ทรงใช้พระองค์เองเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างในการสอน เป็นการสอนประสบการณ์ คือ พระจริยวัตร ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้เหตุผลสร้างความรู้ความเข้าใจให้คนเข้าถึงธรรม ไม่ได้ใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนต์คาถาลบล้างบาปแต่อย่างใด

สรุป

ผลสำเร็จเกิดจากการใช้รูปแบบและประเภทอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ ได้แก่ การเผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม) เผยแผ่ด้วยการทำทำสิ่งที่ดีและทำยากให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม)) เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู (หลักปฏิเวธธรรม) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มี 2 วิธีด้วยกัน คือ การสอนด้วยคำพูดสั้นๆ แต่ประทับใจหรือกินใจ และ การสอนด้วยการไม่พูด แต่ให้ลงมือกระทำจนเกิดความรู้ด้วยตนเอง ในการสอนคนหรือมอบหมายข้อปฏิบัติให้ พระพุทธเจ้าก็ ทรงพิจารณาอุจริตของคนก่อนทุกครั้ง ซึ่งจริตของคนจำแนกได้ 6 ประเภทตามคุณภาพทางจิตใจหรือแนวโน้มทางจิตใจที่เรียกว่า จริต คือ ราคจริต มีความโน้มเอียงในทางรักใคร่โทสจริต มีความโน้มเอียงในทางโกรธเคือง โมหะจริต มีความโน้มเอียงในทางลุ่มหลง วิตกจริต มีความโน้มเอียงในทางฟุ้งซ่าน สัทธาจริต มีความโน้มเอียงในทางเชื่อง่าย พุทธิจริต มีความโน้มเอียงในทางใคร่ครวญไตร่ตรอง

บรรณานุกรม

- ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2552). จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยา และพัฒนาจิตใจมนุษย์. *วารสารมหาวิทยาลัยหอการค้า*. 29(4), 23-33.
- ทิพกาญจน์ ประภารัตน์. (2558). การใช้อนุศาสน์ปาฏิหาริย์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 4(ฉบับพิเศษ), 284-300.
- พระครูโกวิทสุตาภรณ์. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์กับการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของบาทหลวงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 6(3), 33-45.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (2521). *การศึกษาคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักหนังสือธรรมบูชา.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2560). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริวรรณ มิตต์สตัยศิริกุล. (2565). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ จังหวัดน่านในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 6(3), 21-34